

İMAM HATİP LİSESİNDE ÖĞRENİM GÖREN SURİYELİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM SORUNLARI: KİLİS ÖRNEĞİ*

Rıdvan DEMİR

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, ridvandemir@mku.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-6141-6638

Makale Geliş Tarihi: 15.01.2019 **Makale Kabul Tarihi:** 7.10.2019

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Demir, R. (2019). İmam hatip lisesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin eğitim sorunları: Kilis örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (44), 280-306.

Öz

Göç, geçmişte var olduğu gibi günümüzde de var olan sosyal bir olgudur. Zira insanlar tarih boyunca savaşlar, afetler, toplumsal veya siyasi sebeplerden dolayı göç etmek durumunda kalmışlardır. Suriye’de yedi yılı aşkın bir süreden beri devam eden iç savaş nedeniyle Türkiye’ye dört milyona yakın insan göç etmek mecburiyetinde kalmıştır. Göç eden bu kalabalık kitlenin arasında en büyük oranı öğrenim çağındaki bulunan çocuk ve gençler oluşturmaktadır. 2016–2017 eğitim-öğretim yılından buyana Suriyeli öğrenciler İmam Hatip okulları da dâhil olmak üzere Türk eğitim sistemi içerisine alınmaya başlamışlardır.

Bu çalışmanın amacı Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu illerden birisi olan Kilis ili örneğinde İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları eğitim sorunlarının belirlenmesidir. Çalışmada nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Bu doğrultuda “yarı yapılandırılmış görüşme formu” aracılığı ile görüşmeler yapılarak nitel veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Bu amaçla Kilis’te iki farklı okulda öğrenim gören on iki öğrenci ile görüşülmüştür. Ayrıca, Suriyeli öğrencilerin eğitimde görevli öğretmenlerinde görüş ve deneyimleri çalışmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma sonucunda İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dil sorunu başta olmak üzere, okul kültürüne uyum, ötekileştirilme gibi sorunlarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin Arapçaya dayalı Kur’an-ı Kerim, Arapça, Hadis gibi derslerde akademik başarı sağladıkları görülmüştür.

* Bu çalışma 10–12 Mayıs 2018 tarihinde Aksaray’da gerçekleştirilen Uluslararası Din Sosyolojisi Sempozyumu’nda sözlü olarak sunulmuş olup araştırmanın kapsamı genişletilerek makaleleştirilmiştir.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

Öğrencilerin kültürel kodları itibarıyla İmam Hatip Okullarına daha rahat uyum sağladıkları ve burada aldıkları din eğitiminin kendi ihtiyaçlarını karşıladığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Suriyeli Öğrenciler, Göç, İmam Hatip, Kilis.

EDUCATIONAL PROBLEMS OF SYRIAN STUDENTS STUDYING AT THE İMAM-HATİP HIGH SCHOOLS: KİLİS EXAMPLE

Abstract

Migration is a social phenomenon that exists today just as it has existed in the past. Throughout history, people have had to migrate due to wars, disasters, social or political reasons. Since more than seven years because of the ongoing civil war in Syria, approximately four million people have forced to migrate to Turkey. The largest proportion of this immigrant population consists of children and young people in the age of education. Since 2016-2017 academic years, Syrian students have been recruited into the Turkish education system, including Imam-Hatip schools.

The aim of this study is to determine the educational problems faced by the Syrian students studying at Imam-Hatip High Schools in Kilis where many Syrians live. In this study, qualitative research methods and techniques has been used. In this direction, qualitative data has been collected through interviews via semi-structured interview form. The data obtained from the study have been analyzed via the content analysis technique. For this purpose interviews were conducted with 12 students in two different schools. In addition, the opinions and experiences of teachers are included in the study, those who work in the schools where Syrian students are enrolled.

As a result of the study, it determined that Syrian students who study in Imam-Hatip High Schools have had problems such as language issues, adaptation to school, and feelings of alienation. They were found to be more successful in lessons like Quran, Arabic and Hadith which are based on Arabic. It was determined that these students are more adapted to Imam-Hatip High Schools because of their cultural codes and they found enough the religious education they have received in these schools.

Keywords: Religious Education, Syrian Students, Migration, Imam-Hatip High School, Kilis

Giriş

Herhangi bir sebeple bulunduğu yerden ayrılmak durumunda kalan kimselerin farklı yerleşim alanlarına yerleşmek üzere gitmesi durumu olarak ifade edebileceğimiz göç (Kirman, 2017: 109) olgusu; günümüzde birçok insanın ve ülkenin yaşadığı en önemli problemler arasında gelmektedir. Geçmişten günümüze kadar insanlar savaşlar, ekonomik, sosyal, dini vb. birçok olay neticesinde göç etmek mecburiyetinde kalmışlardır. Bu bağlamda ülkemizin güney sınırında bulunan Suriye’de 7 yılı aşkın bir zamandan buyana devam eden iç savaş ülkeyi yaşanması zor

bir hale getirmekle kalmamış milyonlarca Suriyeliyi başka ülkelere iltica/göç etmeye zorlamıştır.

Yaşanan bu göç krizinden başta Türkiye olmak üzere birçok ülke etkilenmiştir. Göç idaresinin 2018 yılı Nisan ayı istatistiklerine göre Suriye’de yaşanan iç savaş dolayısıyla ülkelerini terk ederek Türkiye’ye göç etmek durumunda kalan Suriyeli sığınmacı sayısı 3,613.961 olup neredeyse dört milyona yaklaşmıştır. Türkiye açısından bakıldığında yaşanan göç olgusundan en fazla etkilenen yerlerin sınır bölgelerinde bulunan iller olduğu görülmektedir (Demir ve Okşar, 2018: 287). Bu etkinin sınır kentlerinin ekonomik ve sosyal hayatında çeşitli dışsallıklar oluşturduğu görülmektedir (Tan ve diğer., 2012: 72). Başta geçici gibi görünen göç olgusu kalıcı hale gelerek sosyo-ekonomik yapıyı ister istemez etkilemektedir (Belli ve Aydın, 2017: 424). Bu durumun yaşandığı illerden birisi Kilis’tir. Göç İdaresi’nin 2018 yılı verilerine göre Kilis’te 119 binin üzerinde Suriyeli göçmenin yaşadığı ve nüfus yoğunluğuna (%87,4) göre en fazla Suriyeliyi barındıran ilimizin Kilis olduğu görülmektedir. 2016–2017 eğitim-öğretim döneminde Kilis İl Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre kamplarda bulunan geçici eğitim merkezlerinde 9340, şehir merkezindeki okullarda 6331 ve eğitim sistemimize dâhil edilmiş 6086 olmak üzere toplamda 21.757 Suriyeli öğrenci öğrenim görmektedir. Aynı dönemde Kilis ilinde öğrenim gören Türk vatandaşı öğrenci sayısı ise 34.682’dir.

Ülkemize göç eden Suriyelilerin büyük bir kısmı çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Bunların arasında 5–18 yaş aralığında okul çağındaki nüfus ise 1 milyon 150 bin civarındadır (Göç İdaresi, 2018). Başka bir deyişle Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin yaklaşık üçte biri okul çağındadır (SETA, 2017: 19). Buna okula gitmeyenler de eklendiğinde, eğitim hizmetlerinden yararlanmak durumunda kalan Suriyeli çocuk sayısının bir hayli fazla olduğu ortaya çıkmakta ve bu çocukların eğitimi oldukça önemli bir mesele haline gelmektedir (Kılcan, Çepni ve Kılınç, 2017: 1046).

Göç krizinin, süreç içerisinde birçok Suriyeli göçmen çocuğun buldukları ülkelerde eğitimden uzakta kalmalarına neden olan bir eğitim krizine neden olduğunu söylemek yanlış olmaz (Culbertson ve Constant, 2015: 73). Çünkü savaş sürecinde karşı karşıya kaldıkları psikolojik travmanın yanında, Suriyeli çocuklar toplumdan dışlanma, ayrımcılık, çocuk işçiliği, erken yaşlarda evlilik, eğitimden uzak kalma gibi pek çok sorunla karşılaşabilmektedirler (Watkins ve Zyck, 2014: 1).

Başta Suriyeli çocuk ve gençler olmak üzere göçe maruz kalmış bireyler iltica ettikleri ülkelerde gerek toplumun genelinden farklı inanca sahip olmaları gerekse aynı inancı paylaştığı başka bir toplumda inanç yorumlarının uyuşmamasından ötürü inanç temelli (Tosun, Yorulmaz, Tekin ve Yıldız, 2018: 109) çeşitli problemler ile karşı karşıya gelebilmektedirler. Bu sorunların kaynaklık ettiği dini dışlanma, ırkçı ve mezhepçi tutum vb. gençlerin marjinalleşerek İŞİD, PKK gibi radikal örgütlerin ağına düşmelerine neden olabilmektedir. Bahsi geçen sorunların aşılması noktasında İslam dininin doğru bir şekilde anlaşılmasını ve yorumlanmasını sağlayacak, din kardeşliği gibi dinin birleştirici, bütünleştirici bağından eğitim yoluyla yararlanılması üzerinde

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

durulması gereken önemli bir husustur. Zira göçmen çocuk ve gençler için eğitim hizmetinden yararlanmaları, onların topluma entegre olmalarını sağlaması yanında aynı zamanda onlar için önemli bir koruma yöntemidir. Ayrıca afetler, savaşlar ve göçler gibi zor durumlar yaşayan bireylerin içinde buldukları sıkıntılı sürecin atlatılmasında kendilerine manevi/psikolojik açıdan destek aradıkları ve bu süreçleri aşmada dini başa çıkma etkinliklerine başvurarak dinden olumlu destek aldıkları yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır (Eryücel, 2013; Ayten ve Sağır, 2014; Sıcak, 2018). Bu kapsamda insanların savaş, stres vb. yaşadıkları sıkıntılı süreçleri atlattırma dini başa çıkma etkinliklerini kazanmalarında dini inançlarının dolayısıyla din eğitim-öğretiminin rolünün çok önemli olduğu ifade edilebilir (Demir ve Okşar, 2018: 288).

2016–2017 eğitim öğretim dönemi itibarıyla geçici koruma altında bulunan Suriyeli öğrencilerin imam hatip okulları ve diğer meslek liseleri başta olmak üzere resmi okullara yönlendirilmesi kararı alınmıştır (SETA, 2017: 32). Yapılan bazı çalışmalarda Suriyeli öğrenciler tarafından ortaokul ve lise düzeyinde Türk okullarının tercih edilmesi durumunda ilk seçeneğin İmam-Hatip okulları olduğu ifade edilmektedir (Özer, Komsuoğlu ve Ateşok, 2016: 99). Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) verilerine göre Türkiye’de 02.01.2018 tarihi itibarıyla Anadolu İmam Hatip Lisesinde 13.664 ve İmam Hatip Ortaokulunda 22.721 Suriye uyruklu öğrenci olmak üzere toplam 36.385 öğrenci dini eğitim veren okullarda öğrenim görmektedir (TÜRKSAM, 2018).

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde Suriyeli sığınmacılara verilen din eğitimiyle ilgili Kızılabdullah ve Yürük (2018), Demir ve Okşar (2018), Tosun ve arkadaşları (2018) ile Altıntaş (2018) çalışmalarının haricinde pek fazla bir araştırmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışmalardan Kızılabdullah ve Yürük’e ait olan (2018) çalışmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersinin Adana’da yaşayan Suriyeli öğrencilerin uyumuna katkıları ele alınmışken; Demir ve Okşar’ın çalışmasında ise (2018) Kilis’te yaşayan Suriyeli öğrencilerin eğitiminde görev alan din eğitimcilerinin sorunları incelenmiştir. Tosun ve arkadaşlarının çalışmasında ise (2018) Eskişehir’de bulunan lise düzeyindeki “mülteci öğrencilerin eğitim sorunlarının saptanması ve eğitim ile din eğitiminden beklentileri” tespit edilmiştir. Altıntaş’ın (2018) çalışmasında ise DKAB öğretmenlerine göre devlet okullarında öğrenim gören Suriyeli çocukların karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Suriyeli öğrenciler ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda ise (Özer ve diğer., 2016; Emin, 2016; Güllüpınar, 2017 vb.) büyük oranda Suriyeli öğrencilerin genel eğitimi üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda Suriyeli öğrencilerin eğitimleriyle ilgili olarak dil, oryantasyon, öğretmen ihtiyacı, müfredat, ders kitapları, materyaller vb. (Taştan ve diğer., 2016: 20) birçok sorun tespit edilmiştir. Bununla birlikte İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları sorunların neler olduğuna dair bir çalışmanın literatürde yer almadığı görülmektedir. Bu çerçevede “İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin, eğitim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusu bu çalışmanın problem cümlesidir. Bu doğrultuda İHL’de öğrenim gören Suriyeli

öğrencilerin eğitim ortamlarında karşılaştığı sorunların neler olduğu, İHL’lerdeki din eğitimi ile ilgili müfredatın Suriyeli öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine uyumunda ne derece etkili olduğu ve Suriyeli öğrencilerin ders kitaplarını ve verilen dini eğitimi yeterli görüp görmediklerine dair hususlara cevap aranmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı İHL’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin eğitim ortamlarında yaşadıkları problemlerin öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda tespit edilmesidir. Ancak bundan önce Suriyeli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında kısaca bilgi vermenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Suriyeli Çocukların Eğitimiyle İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler

Ülkemize sığınan Suriyeli göçmenlerle ilgili olarak birçok alanda düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemeler arasında eğitimle ilgili konuların özel bir yeri bulunmaktadır (Balkar ve diğer., 2016: 1294). Türkiye’de 2011–2012 yılında Suriyeli çocukların eğitimlerine yönelik izlenen politikalar, ilk aşamada geri dönecekleri varsayımı üzerinden geliştirilmeye çalışılmış (Culbertson ve Constant, 2015: 9) ve bu politikalar sadece Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine (kamp) yönelik olarak hazırlanmıştır (Aktaş, 2016: 29). 2013 yılına gelindiğinde, Suriye’deki iç savaş şiddetlenerek devam etmiş, Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı ise her geçen gün daha da artmıştır. Dolayısıyla önce barınma gibi temel gereksinimlerin karşılanmasına ağırlık verilmiştir (Yavuz ve Mızrak, 2016: 194). Bu sebeple ilk başta sistemli bir şekilde ele alınamayan eğitim sorunları ise zamanla daha çok ön plana çıkmaya başlamıştır (Bekam, 2015: 11). Bu çerçevede MEB 2013 tarihlerinde yayımladığı genelgeler ve çeşitli faaliyetlerle Suriyelilerin eğitim sorununa çözüm üretmeye çalışmıştır (Emin, 2016: 7). 23 Eylül 2014 tarihinde 2014/21 sayılı “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” başlıklı genelge ile Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri belirli bir standarda bağlanmış ve güvence altına alınmıştır (MEB, 2014). Türkiye’de yaşayan Suriyeli öğrencilerin devletin sunmuş olduğu eğitim hakkından yararlanması için iki temel yol bulunmaktadır. Bunlardan ilki devlet okulları diğeri ise Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)’dir (Kurter, 2017: 3). GEM’ler okul çağındaki Suriyeli çocuklara ve gençlere yönelik, hem Suriyelilerin yaşadığı kamplarda hem de kamp dışında faaliyet gösteren, Suriye’deki eğitim müfredatına bağlı kalarak Arapça eğitim veren ilk ve ortaöğretimi kapsayan eğitim merkezleridir (Coşkun ve Emin, 2016: 17). Merkezi Türkiye’de bulunan Suriye Geçici Hükümeti Eğitim Bakanlığı, söz konusu müfredatı, MEB ile işbirliği içinde düzenlemektedir (HRW, 2015: 19). GEM’lerde müfredat ve ders kitaplarının içeriğinde yer alan Baasçılık ve Suriye rejimini destekleyen diğer ifadelerin ayıklanması suretiyle öğretim yapılmaktadır (UNICEF, 2015: 43; Emin, 2016: 17). Türkiye’nin 21 ilinde 400’ün üzerinde Geçici Eğitim Merkezi’nde 325.000 Suriyeli öğrenci eğitim görmektedir (UNICEF, 2017).

2014/21 sayılı genelgeye göre GEM’lerde verilen eğitimin amacı; “göç ile gelen öğrencilerin ülkelerine dönmeleri durumunda eğitimlerini yarıda bırakmalarını sağlamak veya Türkiye’de öğrenimlerine devam etmeleri ve bakanlığa bağlı eğitim kurumlarına geçmek istemeleri durumunda, sene kaybı

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

yaşamamalarını” sağlamak olarak ifade edilmiştir (MEB, 2014). Yine bu genelge ile Suriyeli çocuklar kendilerine verilen yabancı tanıtma belgesiyle devlet okullarına kayıt yaptıрма imkânına kavuşmuştur. Böylelikle devlet okullarında öğrenim görmek isteyen Suriyeli öğrenciler, Türkiye’deki öğrencilere verilen eğitim hizmetinden yararlanabilmekte ve Türkiyeli akranları ile beraber eğitim alabilmektedirler. Fakat konuyla ilgili çalışmalara bakıldığında, teorik olarak devlet okullarına gidebilmesinin önünde herhangi bir engel bulunmayan Suriyeli çocuklar devlet okulları yerine GEM’leri tercih ettikleri görülmektedir (Özer ve diğer., 2016: 102). Bunun temel nedenin GEM’lerde çoğunlukla Suriyeli eğitimcilerin olması, eğitim dilinin Arapça ve müfredatın ise Suriye’de kullanılan eğitim müfredatı olmasından kaynaklandığı ifade edilmektedir (SETA, 2017: 21; Emin, 2016: 19).

Ülkemizde geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sığınmacıların toplumsal uyum probleminin giderilmesinde ve eğitim sistemimize entegrasyon sürecinde geçiş için faydalı olan (Özer ve diğer., 2016: 100) GEM’ler Suriye’de yaşanan iç savaşın bir türlü sona ermemesi ve göç eden sığınmacı sayısının Türkiye’nin kabul edilebilir olarak açıkladığı rakamların çok üzerine çıkmasıyla birlikte eğitim noktasında daha kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüm olma modelini yitirmeye başlamıştır (Seydi, 2014: 276; Kılcan ve diğer., 2017: 1048). MEB yetkililerine göre GEM’ler artık Geçiş Eğitim Merkezleri olarak hizmet verecek, üç yılsonunda da tamamen dönüşüm gerçekleştirilmiş olacaktır (MEB, 2017). Bakanlığın GEM’lerin dönüşümüne yönelik politikasında temel motivasyon bu merkezlerin Arapça programla ilerlemesinden dolayı sosyal uyumu geciktirmesidir (SETA, 2017: 13). Dolayısıyla 2018 yılı sonu itibarıyla GEM’lerin çok azı hariç birçoğunun kapanarak buradaki öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegre olduğunu söyleyebiliriz. Göçmen öğrencilerin eğitim sistemine entegre olma süreçlerinde MEB tarafından gerekli adımlar atıldığı ve bu doğrultta Suriyeliler başta olmak üzere tüm göçmen öğrencilerin devam/devamsızlık, kayıt, başarı ve mezuniyet durumlarının kontrolü için Yabancı Öğrenciler Bilgi Sistemi (YÖBİS) kurulduğu görülmektedir (MEB, 2014).

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretimde yaşadıkları problemleri belirlemek ve ayrıntılı bir biçimde ortaya koyabilmek amacıyla nitel desende oluşturulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırma çerçevesinde İHL 9. sınıfta öğrenim görüp yaşları 14–16 arasında değişen, Kilis Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinden 2 kız, Kilis Anadolu İmam Hatip Lisesinden 10 erkek olmak üzere toplam 12 Suriyeli öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin eğitim ortamında yaşadıkları problemlere dair farklı bir bakış açısı kazanabilmek amacıyla İHL’lerde görevli, yaşları 23–35 arasında değişen 1 erkek ve 4 kadın olmak üzere beş öğretmen ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada görüşmeye katılan eğitimcileri ifade etmek için (E),

Suriyeli öğrencileri ifade etmek için (SÖ) kodlaması verilmiştir. Çalışma grubunun bilgileri aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Suriyeli Öğrencilere Dair Bilgiler

Öğrencilerin Gördüğü Kurumlar	Öğrenim Kod	Cinsiyet	Yaş	Sınıf
Kilis Anadolu İmam Hatip Lisesi (Erkek)	SÖ1 ve SÖ10	10- Erkek	14–16	9
Ekrem Çetin Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	SÖ11 ve SÖ12	2- Kız	15	9
Toplam		12		

Tablo 2. Çalışmayan Katılan Öğretmenlere Ait Bilgiler

Öğretmenlerin Kurumlar	Çalıştığı Kurumlar	Kod	Cinsiyet	Yaş	Branş
Ekrem Çetin İmam Hatip Lisesi	Kız And	E1	Kadın	25	İHL Meslek Dersi
Kilis Anadolu İmam Hatip Lisesi (Erkek)	İmam Hatip	E2 ve E3	Kadın	23 ve 24	İHL Meslek Dersi
Eyüp Gökçe İmam Hatip Lisesi (GEM)	İmam Hatip And	E4 ve E5	Erkek ve Kadın	35 ve 26	Arapça ve DKAB
Toplam			5		

Sınırlılıklar

Araştırmamız 2016–2017 eğitim-öğretim dönemi, Kilis merkezdeki İHL’lerde öğrenim gören 2’si kız toplam 12 öğrenci ve bu okullarda din eğitimiyle ilgili derslere giren 5 öğretmen ile sınırlıdır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve resmi izinleri alınan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden gönüllülük esasına dayalı olarak görüşmeye katılmak isteyen adaylar ile uygulama yapılan yerde, her öğrenci ile yaklaşık 15-20 dakika görüşülmüş, öğrencilere “Suriyeli bir öğrenci olarak bu okulda eğitim alanında karşılaştığınız güçlükler nelerdir? Suriyeli öğrencilerin kültürel kodları bağlamında en kolay ve hızlı uyum sağlayacakları okullar “İmam Hatip Okulları’dır. Düşüncesine katılıyor musunuz? Bu okulu tercih etme nedeniniz nedir? Dersler Kitapları? Hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Suriye’de verilen dini eğitim ile Türkiye’de verilen din eğitimi karşılaştırıldığında bir problem oluşuyor mu? Benzerlikler ve farklılıklar nelerdir? Bu

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

okulda aldığınız din eğitimi yeterli buluyor musunuz?” soruları sorulmuştur. Öğrencinin bu sorulara verdikleri cevaplar o anda yarı yapılandırılmış görüşme formuna araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Eğitimcilere ise “Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaştığınız güçlükler nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Aynı zamanda görüşmeler araştırmacı tarafından yüz yüze yapılmış ve katılımcıların bilgisi ve onayı dâhilinde ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada nitel verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu sebeple ilk olarak görüşmeler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında yazılı hale dönüştürülmüştür. Daha sonra, araştırmada elde edilen tüm veriler birçok kez okunarak kodlanmıştır. Ortaya çıkan kodlar “İHL’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin eğitim ortamlarında karşılaştığı sorunlar” ana teması altında “Ötekileştirme, Dil (İletişim) Problemleri, Okul Kültürüne Uyum, Verilen Dini Eğitim ve Ders Materyallerinin Yeterliliği, Dini Anlamada Yorum (Mezhep) Farklılığı ve Çeşitli Nedenlerle Eğitime Karşı Olumsuz Tavrı İçinde Olma alt temaları olarak ifade edilmiştir.

Bulgular

Öğrencilerin Görüşlerine Ait Bulgular

Ötekileştirme

Suriyeli öğrenciler okula ilk başladıkları dönemlerde Türk öğrenciler ile zaman zaman problem yaşadıklarını, Türk öğrencilerin kendilerini istemediklerini, beraber oynamadıklarını dile getirmişlerdir. Ancak zaman geçtikçe bu sorunun aşıldığı, öğretmen ve idarecilerin sürecin aşılmasında pozitif etki gösterdikleri anlaşılmaktadır. Örnek olarak:

SÖ2 “Önceden okulda çok fazla sıkıntı vardı. Türk Öğrenciler oynamamıza izin vermiyorlardı (çıkın gidin buradan, burada oynamayın diyorlardı kavga çıkartıyorlardı). Ama şimdi iyi oldu kardeş gibi olduk. Birbirimize alıştık şimdi birlikte oynuyoruz”.

SÖ4 “Önceleri I. dönem Türk öğrenciler ile sorun yaşadık. Bize karışıyorlardı. Öğretmenlerimiz hem bize hem onlara nasihatler etti. Şimdi azaldı pek kalmadı”.

SÖ8 “İlk dönem Türk arkadaşlarla çok kavga olurdu ama şimdi düzeldi”.

SÖ5 “En başta Türk öğrenciler bizi istemiyorlardı. Niye buraya geldin vs. diyorlardı. Şimdi daha az çünkü müdür ve öğretmenler hem onlarla hem bizlerle konuştu uyardı”.

Bununla birlikte sınıfların bir nevi hazırlık sınıfı şeklinde (homojen) olması nedeniyle Suriyeli öğrencilerden oluşması bazı öğrencilerin gelecekte Türk öğrenciler ile sorun yaşayabilecekleri endişesini taşıdıklarını göstermektedir. Örnek olarak:

SÖ1 “İlk geldiğimizde Türk öğrencilerle epey sorun yaşadık ama şuan bir öyle bir problem yok. Ancak seneye sıkıntı yaşayabiliriz çünkü seneye Türk öğrencilerle birlikte ders işleyeceğiz. Bu sene sıfıftakilerin hepsi Suriyeli o yüzden pek sorun olmadı.” şeklinde bu durumu ifade etmiştir.

Dil (İletişim) Problemleri

İHL’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin eğitim ortamlarında karşı karşıya kaldıkları sorunların başında dil ve iletişim ile ilgili problemler gelmektedir. Öğrenciler dil yetersizliklerinden dolayı bazen öğretmenlerin anlattıkları konuları anlayamadıklarını ve öğretmenlerden konuları tekrar anlatmalarını istediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin;

SÖ6 “Türkçe bilmediğimizden dolayı bazı konularda sorun yaşıyoruz dersi anlamada. Mesela Kur’an’ı Kerim Tercümesi yapıyoruz onu Türkçeye çevirmede sorun yaşıyorum. Hocaların anlattıklarını bazen anlamıyoruz. Sınavlarda yazılan soruları anlıyorum ama cevabını yazmada daha çok zorlanıyoruz. Özellikle Temel dini bilgiler daha zor geliyor”.

SÖ4 “Derslerde anlamadığım zamanlar oluyor. Hocalarımızdan tekrar anlatmasını istiyorum. Onlarda anlatıyor. Sınavlarda anlamadığım kelimeleri hocaya soruyorum”.

Dil ve iletişim sorunlarının yaşandığı zamanlarda öğrencilerden Türkçeyi daha iyi bilenler sınıf arkadaşlarının anlamadıkları konuları tercüme etmek suretiyle onlara yardımcı olduklarını dile getirmektedir. Diğer taraftan öğrencilerin büyük çoğunluğu (SÖ1, SÖ2, SÖ3, SÖ5, SÖ6, SÖ7, SÖ8, SÖ9, SÖ10, SÖ11, SÖ12) Türkçeye dayalı ve Türkçe kavramların yoğun olarak kullanıldığı “Temel Dini Bilgiler” ve diğer dersleri anlamada zorlandıklarını bu nedenle anlamlı öğrenmeler edinemediklerini belirtmişlerdir. Bu durum onların akademik başarılarına da etki ederken sınavlardan başarılı olabilmek için çoğunlukla bilgilerin ezberlenmesi yöntemine başvurdukları görülmektedir. Örneğin,

SÖ8 “6 yıldır Türkiye’deyim ben Türkçeyi öğrendim. Sınıfta arkadaşlarıma anlamadıkları konularda çeviri yapıyorum. En çok temel dini bilgiler dersinde zorlanıyorum. Çok fazla kavram var ben çeviremiyorum anlamını bilmiyorum. Sınavlarda Arapçam, Kur’an’ım çok iyi ama temel dini bilgiler dersinde boş kâğıt verdim”.

SÖ3 “Dinle ilgili derslerde çok sıkıntı yaşamıyorum anlıyorum diğer dersler matematik vs. daha zor. Ama temel dini bilgiler dersinin sınavından yazmakta zorlandığımdan zayıf aldım”.

SÖ7 “Din eğitim ile ilgili dersleri anlıyorum ama temel dini bilgilerde daha çok zorlanıyorum çok fazla kelime var bilmediğimiz. Din eğitimi dışındaki derslerde sorun daha fazla”.

ÖN9 “En çok temel dini bilgiler dersinde zorlanıyorum. Çünkü anlamadığım kelimeler çok. Diğer derslerden başarılıyım, ezberim iyi geçiyorum”.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

SÖ10 *“Arapça anadilimiz olduğu için Arapça ve Kur’an’da sıkıntı yaşamıyoruz. Temel dini bilgilerde az biraz sıkıntı oluyor. Sınavlarda her şeyi ezberliyorum. Yapılabiliyorum.*

SÖ12 *“Arapça ve Kur’an’da problem yaşamıyorum. Temel dini bilgilerde çok fazla Türkçe var o yüzden biraz problem oluyor. Sınavlarda ezberleyerek geçiyorum”.*

Yukarıda bazı öğrenciler tarafından da dile getirildiği üzere öğrencilerin büyük çoğunluğu Arapça ve Arapçaya dayalı derslerden daha başarılı olduklarını, bu dersleri daha iyi anladıklarını ve bu derslerin dışındaki derslerin kendileri için daha zor olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin,

SÖ5 *“Dinle ilgili dersleri Arapça çok olduğundan daha iyi anlıyorum. Diğer derslerde daha çok zorlanıyorum. Sınavlarda öyle çok zorlanmadım yapabiliyorum”.*

SÖ2 *“Dinle ilgili derslerde çok sıkıntı yaşamadım diğer dersler daha zor”.*

SÖ11 *“Arapça bize en kolay. En fazla temel dini bilgilerde zorlanıyoruz anlamadığımız Türkçe kelimeler çok fazla. Yazılarda başarılı oluyoruz. Hocalar anlamadığımız yerleri tekrar anlatıyor. Sınavda ezberliyoruz.*

SÖ1 *“Dinle ilgili derslerin dışındaki derslerde daha çok zorlanıyoruz. Arapça hadis gibi dersleri daha kolay anlıyoruz. Çok zorlanmıyoruz.”*

Bununla birlikte bazı öğrenciler müfredattaki Türkçe ders saatlerinin artırılmasıyla zamanla dil ve iletişim ile ilgili sorunların azaldığını ve dersleri anlamada daha az sıkıntı yaşadıklarını dile getirmiştir. Örneğin, SÖ1 *“İlk geldiğimizde dersleri çok anlamıyorduk şuan Türkçe dersleri artırıldı anlamaya başladık. Derslerde kendi adıma çok bir sıkıntı yaşamıyorum.”* şeklindeki ifadeyle bu durumu vurgulamıştır.

Okul Kültürüne Uyum

İHL’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin hemen hemen hepsi kültürel kodları ve hazır bulunuşlulukları itibarıyla İHL’ye daha kolay uyum sağladıklarını, burada okutulan Arapça, Kuran’ı Kerim gibi derslerin anlaşılmasının kendileri açısından daha kolay ve uyumu destekler nitelikte olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin İHL’lere daha fazla teveccüh göstermesi neticesinde bu okullarda öğrenim gören birçok arkadaşlarının olması, okuldaki öğretmenler ile kurulan yakınlık ve öğretmenler tarafından sevildiklerini ifade etmeleri okula uyumlarını kolaylaştıran diğer etmenler olarak belirtilebilir. Örneğin,

SÖ1 *“Hocalarımız iyi. Kendimizi Türk bir öğrenci gibi hissediyoruz. Dinle ilgili derslerin dışındaki derslerde daha çok zorlanıyoruz. Arapça hadis gibi dersleri daha kolay anlıyoruz. Çok zorlanmıyoruz”.*

SÖ2 *“Ben İmam hatibe girerken çok mutlu oldum. Geçici eğitim merkezlerindeki eğitimden çok memnun değildim. Orada doktor vb. olamayacaktım ama bu okulu bitirince istediğim bir meslek sahibi olabileceğim”.*

Rıdvan DEMİR

SÖ8 “Bu okulda hocalar bizi çok seviyor. Bu okulda okumak bizim için daha kolay. Diğer okullarda biz daha çok sıkıntı yaşıyoruz”.

SÖ5 “Bizim için bu okulda okumak diğer okullara göre daha kolay”.

SÖ6 “Bu okula alışmak daha kolay oldu”.

SÖ7 “Bence daha rahat uyum sağladık doğru. Burada Suriyeli çok arkadaşımız var. Din derslerini anlamak daha kolay”.

SÖ9 “Daha rahat doğrudur çünkü biz Arapça biliyoruz. Bu okulda Arapça, kuran dersimiz var. Bunları anlamada zorlanmıyoruz”.

SÖ10 “Bu okulda okumak en iyisi”.

SÖ11 “Doğru. Arapça, kuran gibi dersler var burada bizim için daha rahat başarıyoruz”.

SÖ12 “Burada daha başarılı oluyoruz. Arapça kuran var. Daha rahat uyum oluyor”.

Verilen Dini Eğitim ve Ders Materyallerinin Yeterliliği

İHL’de öğrenim gören Suriyeli öğrenciler büyük oranda din eğitimle ilgili ders kitaplarının eğitim açısından yeterli olduğunu düşünmektedir (SÖ1, SÖ2. SÖ3 SÖ4 SÖ5, SÖ6, SÖ7, SÖ8, SÖ10). Örneğin,

SÖ1 “Çoğumuz ders kitaplarını okuyabiliyoruz. Kitap eksikliği çekmiyoruz”.

SÖ6 “Dinle ilgili kitapları daha kolay anlıyoruz”.

Öğrencilerden bir kısmı ise ders kitaplarının Türkçeye dayalı olan (Temel Dini Bilgiler Dersi gibi) derslerin kitaplarında çok fazla Türkçe kavram bulunmasından dolayı anlamakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Anlamadıkları konularda ise öğretmenlerin desteğine başvurduklarını dile getirmişlerdir.

SÖ8 “Ders kitaplarım var ama en çok temel dini bilgiler kitabını anlamada zorlanıyorum”. SÖ9 “Temel dini bilgiler kitabında bazı zor kelimeler var”.

SÖ11 “Ders kitabı Türkçe olunca zor oluyor hoca açıklamazsa biz anlamada zorluk çekiyoruz”.

SÖ12 “Kitaplardan çok bir şey anlamıyorum. Mesela temel dini bilgiler gibi hoca eğer çevirmezse anlatmazsa anlamıyorum”.

Öğrencilerin çoğunluğu İHL’de verilen din eğitimini buldukları sınıf düzeyi ve aldıkları mesleki derslerin az olmasından dolayı yeterli bulduklarını ifade ederken (SÖ1, SÖ2, SÖ3, SÖ4, SÖ5, SÖ6 SÖ, SÖ8) bir kısmı ise kolay ve basit bulduklarını belirtmişlerdir (SÖ9, SÖ10, SÖ11, SÖ12). Bazıları ise aldıkları dini eğitimin kısmen yeterli olduğunu ifade etmiştir (SÖ7). Örneğin;

SÖ1 “9.sınıf olarak din eğitimiyle ilgili olarak sadece Arapça, Kuran ve Tecvit görüyoruz. Diğer dini dersleri henüz görmüyoruz bunlar da bizim için yeterli”.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

SÖ8 “Yeterli benim ihtiyacımı karşılıyor”. SÖ7 “Orta derecede yeterli”. SÖ9 “Bana kolay geliyor”. SÖ11 “Bize çok basit geliyor”. SÖ12 “Şuan için biraz kolay”.

Dini Anlamada Yorum (Mezhep) Farklılığı

Öğrencilerin Türkiye’deki ile Suriye’deki din eğitimi arasında farklılık olup olmadığı konusundaki görüşlerine bakıldığında büyük oranda verilen eğitimin birbirine benzediği yönünde cevaplar verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerden Türkiye’de verilen dini eğitimin daha iyi olduğunu belirtenler olduğu gibi bazı farklılıkların olduğunu dile getirenler de olmuştur. Öğrenciler farklılık olarak genellikle Suriye’de Şafii, Türkiye’de ise Hanefi mezhebine göre eğitim verildiğini, buna bağlı olarak abdestin alınışı, namazda okunacak dualar gibi konularda küçük farklılıklar olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca Suriye’de derslerin Arapça olması, Kur’an-ı Kerim’in tecvit ve kıraati konusunda bazı farklılıkların olduğu, Mushaf’ların yazılış şeklinin farklı olduğu gibi hususlarda öğrenciler tarafından dile getirilmiştir. Şu ifadeler örnek olarak verilebilir:

SÖ1 “Eğitim birbirine benziyor. Kuran dersinde Türk hocaların kıraatla ilgili çok küçük farklılıklar olabiliyor”.

SÖ2 “Çok farklı değil ama burası daha iyi”.

SÖ3 “Genel olarak benzer ama bazı konularda farklılıklar var”.

SÖ4 “Çok az farklılık var. Mesela namaz abdest biraz farklı öğrendik orda”.

SÖ5 “Orada dersleri Arapça okuyorduk burada Türkçe öğreniyoruz. Çok farklılık yok. Temel dini bilgiler dersi için çok az farklılıklar var”.

SÖ6 “Orda Şafii ve Hanefi mezhebine göre eğitim de veriliyordu burada yok”.

SÖ7 “Biraz farklılık var ben Şafiiyim mesela buradakiler Hanefi namazda okunacak dualarda bazı farklılıklar oluyor onun dışında çok yok”.

SÖ10 Kuranda Tecvit ahkâmı bizden farklı biraz. Okumada küçük farklılıklar var. Mezhepsel farklılıklar biraz oluyor. Bilimsel derslerde farklılık yok aynı. Çok farklılık yok”.

SÖ11 “Tecvit ve kıraat farklılıklarından kaynaklanan sorunlar var. Mushaf yazılış farklı. Türkçe olması zor”.

SÖ12 “Kur’anla ilgili olarak Tecvit kuralları biraz farklı. Onun dışında çok farklılık yok”.

Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Bulgular

Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördüğü okullarda çalışan meslek dersi öğretmenlerinin görüşlerine ait bulgular aşağıda belirtilmiştir. Bazı öğretmenler öğretim ortamlarında, Suriyeli öğrenciler ile ilgili çeşitli problemler (ötekileştirme okul kültürüne uyumsuzluk, Türkçe öğrenmeye direnç, dini anlamada yorum (mezhep) farklılıkları, erken evlilik düşüncesiyle eğitime soğuk bakmak, vb.) ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda da görüleceği üzere öğretmenler, Suriyeli

öğrencilerin ifade ettiği sorunlara kimi zaman katılırken kimi zaman farklı düşünceler dile getirmişlerdir.

Ötekileştirme

Öğretmenlere göre öğrenciler arasında kimi zaman görülen ötekileştirme problemi ilk dönem daha sık rastlanan bir durumken ikinci dönem azalmıştır. Kız öğrencilerin daha çabuk uyum sağladığını belirten öğretmenler bulunmaktadır. Bununla birlikte probleminin çözümünde din eğitimcileri genellikle dini referanslar kullanarak sorunun aşılmasında ve çözümünde etkin rol almışlardır. Eğitimciler bu konuyu şöyle dile getirmişlerdir:

ÖT1 “Buradaki kız öğrenciler Türk öğrencilere daha çabuk uyum sağladılar. Ayrımcılık kısmen var ama ikinci dönem daha az öğretmenlerin de gayretiyle İslam kardeşliği vurgusu ile bu aşılmaya çalışıldı”.

ÖT2 “Bazı öğrenciler kendilerinin ayrımcılığa tutulduğunu 2.sınıf olduklarını düşünüyorlar mesela ödev veriyorum bunları Türklere de verdiniz mi, onlar dışarıda biz niye çıkmıyoruz gibi sorularla karşılaşıyoruz kendilerince ayrımcılığa tabi tutulduklarını düşünüyorlar”.

ÖT3 Ayrımcılık ilk dönem oluyordu II. dönem pek olmadı. Şuan herkes kendi sınıfında öğrenim görüyor. Kardeşlikten vurgu yaptık, hepimiz Müslüman’ız, kardeşiz, birbirimize sahip çıkmalıyız, Çanakkale de şehit olanlardan buradan da vardı Halep’ten de vardı gibi dini referansları kullanarak, öğüt vererek bunların aşılmasını sağlamaya çalıştık. Zamanla çözüleceğini düşünüyorum.”

Okul Kültürüne Uyum

İHL’de çalışan öğretmenlerin bazıları Suriyeli öğrencilerin İHL’ye genel olarak uyumlu olduğunu ve İmam hatip okullarının bu öğrencilerin en rahat uyum sağlayacağı okullar olduğunu belirtirken bazıları ise bu öğrencilerin daha çok okul disiplini veya davranışsal açıdan problem yaşadıklarını ve okul kurallarına uymada sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Örneğin;

E1 “Bazı öğrencilerde tamamen imam hatip şuurundan uzak olmakla birlikte genel olarak imam hatibe uyumlular”.

E4 “Kur’an ve Arapça derslerine giriyorum. Kur’an dersinde hiç problemle karşılaşmıyorum. Arapçada iletişim açısından ben çok sorun yaşamıyorum. “Suriyeli öğrenciler için imam hatip okulları en rahat uyum sağlayacakları okullardır diyebiliriz”.

E2 “Problem olarak en başta Türk okullarına uyum problemleri vardır. Okulun düzenine alışmaları sıkıntı yaşıyorlar. Mesela sınıf kapısını çalmak onlara galip geliyor, geç gelme alışkanlıkları var neden formayla gelmesi gerektiği, sınıfa tükürmemek gibi uyum problemleri var. Bir şubede kısmen aştık ama diğer iki şubede bu problemler hala devam ediyor. Mesela bayan hocalara diğer hocalara olduğu gibi saygı duymuyorlar”.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

E3 “60 civarında Suriyeli öğrencinin Kur’an-ı Kerim dersine giriyorum. Suriyeli öğrencilerimizin biraz uyum problemleri var. Geçen I. Dönem daha fazlaydı. II. Dönem daha uyum sağladılar. Derslere girip çıkmada, geç kalmada, devamsızlık problemi gibi konularda sorun yaşıyorlar. Davranış problemleri var. Yani neden kaynaklanıyor bilmiyorum ama okul kültürünü benimsememe söz konusu. Derste çok bir sıkıntı yaşamıyoruz. Türkçe çok ders anlatımı olmadığından yüzünden okuma/ uygulama yapıldığından dolayı çok problem yaşamıyoruz, zaten kendi anadilleri olduğu için. 9. Sınıfın birinde pek sorun yaşamıyorum ama diğer şubede ders ve derse uyumla ilgili sıkıntılar var.”

Dini Anlamada Mezhep/Yorum Farklılıkları

Öğretmenler dini anlamada yorum (mezhep) farklılıkları ile ilgili olarak Suriyeli öğrencilerin yukarıda tespit ettiğimiz görüşlerine benzer ifadeler belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı Suriyeli öğrencilerin kendi ülkelerindeyken edindikleri bilgilerin Türkiye’de öğrendikleri bilgilerle örtüşmediğinde kolaylıkla reddedebildiklerini, Kur’an’ı Kerimin yazımıyla ve kiraatiyle ilgili bazı problemlerin yaşandığını ifade etmişlerdir. Örneğin;

E2 “Temel Dini Bilgiler dersinde namaz abdest gibi ibadetleri ben Hanefi mezhebine göre anlatıyorum onlar ise şafi başlı başına problemimiz bu olmaya başladı diyebilirim. Bazen hadisleri çok kolay reddedip haram diyebiliyorlar. Bizim derslerde kullandığımız hattımız onların alışmış olduklarından farklı en çok kızdığım şeylerden birisi mesela öğrenci Kur’an-ı Kerimi çizmiş karalamış bu yanlış diyor. Hâlbuki bizdeki asar işareti onlarda yok, hat farklı. Ama çok kolay bunun haram deyip reddetmeye gidebiliyorlar.”

E1 “Kur’an dersi açısından öğrenciler genelde Suudi hatlı Mushaflara alışmış olduklarından bizim okuduğumuz Mushaflarda duraklarda ve secaventlerde bizim gibi durmuyorlar. Başlarken euzü besmelenin besmele kısmını söylemiyorlar ben uyardığım vakit yapıyorlar bunu”.

Dil Problemleri ve Dil (Türkçe) Öğrenmeye Direnç

Öğretmenlerden bazıları iletişim sıkıntılarını yaşamadıklarını ifade ederken (E4) bazıları ise Suriyeli öğrencilerin Arapçaya dayalı olmayan Türkçe ağırlıklı derslerde Türkçe dil yetersizliklerinden dolayı dersleri anlamada zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Konu ile ilgili bazı öğretmenler görüşleri şunlardır:

E1 “Anlama ile ilgili olarak Kur’an’ı Kerim ayetlerini izah ediyorsanız ayetler Arapça olduğu için onları anlamada çok zorluk çekmiyorlar ama “Temel Dini Bilgiler” dersinde terimler vesaire değiştiği için anlarken çok zorlanıyorlar hatta bazen boş boş bakıyorlar anlayamıyorlar”.

E5 “En çok Türkçeyi anlamadıklarından dolayı orda sıkıntı yaşıyorum. En büyük problem bu bizde. Dersi anlamada zorlanıyorlar.”

Rıdvan DEMİR

Bazı öğretmenler ise öğrencilerin dil yetersizlikleri ile ilgili olarak iletişim kurmada zorlandıklarını ve bundan ötürü kimi zaman öğrenmeye soğuk baktıklarını ifade etmişlerdir. Örneğin;

E2 “Öğrenci bir şey sormak istiyor Arapçada veya Temel Dini Bilgiler dersinde anlatmakta güçlük çekiyor, anlatamadıkça bir yerden sonra vazgeçiyor ve öğrenmekte istemiyor. Kendini anlatamayınca çocuk hırçınlaşıyor özellikle bir şubede bunu yaşıyorum.”

Öğretmenler Suriyeli bazı öğrencilerin Türkçe öğrenmek istemediklerini veya öğrenmeye karşı direnç gösterdiklerini ve durumun eğitim ortamlarında kimi zaman sıkıntıya neden olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin;

E1 “Bazı öğrencilerde Suriye’de aldıkları ideolojik eğitimden kaynaklanan farklı bir Arap milliyetçiliği anlayışı hala var. Bunun kırılması lazım diye düşünüyorum. Hala kendi aralarında Arapça konuşup Türkçe konuşmaya diretenler var. Eğer bu ülkede yaşayacaklarsa ve vatandaşımız olacaklarsa Türkçe öğrenmelidirler”.

E2 “Arapça dersinde Suriyeli öğrencilerin olduğu bir şubede çocuklar verdiğim metni çok güzel çeviri yapıyorlar ama diğer şubede Türkçeleri yeterli olmadığı için Arapça metni Türkçeye çeviremiyorlar bu yüzden Arapça yazayım Türkçeye çevirmeyim diyor öğrenci”.

E5 “Hepsi değil tabi ama aralarında Türkçeyi çok iyi konuşanlar var. Ama tabi hiçbir şey bilmeyenlerde var. Mesela beş senedir Türkiye’de ama bir kelime dahi öğrenmemiş olanlarda var. Onlarda sıkıntı yaşıyoruz”.

Çeşitli Nedenlerle Eğitime Olumsuz Tavır Sergileme

Suriyeli öğrencilerin okula uyum noktasında sorun olan durumlardan birisinin de özellikle kız öğrenciler arasında görülen erken evlilikler olduğu ifade edilmektedir. Örneğin kız öğrencilerin öğrenim gördüğü bir İHL’de çalışan öğretmen E5 “Sorun ders açısından değil de onlar açısından olabilir. Öğrenmek istemiyorlar, dinlemek istemiyorlar öğrenciyle alakalı yani okusak ne olacak okumasak da olur, nasıl olsa evleneceğiz zaten düşüncesinde olanlar var. Hani bunlarda evlenme yaşı küçük ya, nişanlı olan vs. var” diyerek ifade etmiştir.

Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı Kilis ili örneğinde Türk eğitim sistemine dâhil edilen ve İHL’ye devam eden Suriyeli öğrencilerin karşılaştıkları eğitim sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda İHL 9.sınıf düzeyinde öğrenim gören Suriyeli öğrenciler ve bu okullarda çalışan meslek dersi öğretmenleriyle görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonunda İHL’de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin eğitim ortamlarında karşılaştığı sorunlar ana teması altında; “Ötekileştirme”, “Dil (İletişim) Problemleri”, “Okul Kültürüne Uyum”, “Verilen Dini Eğitim ve Ders Materyallerinin Yeterliliği”, “Dini Anlamada Yorum (Mezhep) Farklılığı”, “Dil Öğrenmeye Direnç ve Çeşitli Nedenlerden Eğitime Olumsuz Tavır Sergileme” alt temalar olarak belirlenmiştir.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

Ötekileştirme, akran zorbalığı veya dışlanma Suriyeli öğrencilerin sosyal hayatta ve eğitim kurumlarında karşılaştığı bir problemdir (Kurter, 2017: 7). Bazı veliler, bu sebeple çocuklarını devlet okullarına gönderme noktasında çekinceler yaşamaktadırlar (HRW, 2015: 23,40). Görüşülen öğrenciler ve öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin okula ilk başladıkları dönemlerde Türk öğrenciler ile bazen problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Suriyeli öğrenciler, Türk öğrencilerin kendilerini istemediklerini, kimi zaman aralarında kavgaların yaşandığını ve onlarla beraber oynayamadıklarını dile getirmişlerdir. Göçmen çocuklar üzerine yapılan gerek din eğitimi ile ilgili (Kızılabdullah ve Yürük, 2018; Altıntaş, 2018) gerekse diğer eğitimsel çalışmalarda (Topsakal, Meray ve Keçe, 2013; Börü ve Boyacı, 2016; Kiremit ve diğer., 2018: 9) göç ile gelen öğrencilerin *dil engeli, kültürel uyumsuzluk, ön yargı* vb. nedenlerden zaman zaman dışlandığına dair benzer bulgulara ulaşılmıştır. Diğer taraftan Suriyeli öğrencilerin yoğunlukta bulunduğu okullarda öğrenciler arasında ilk başlarda çok sık karşılaşılan bu sorunun zaman içerisinde gittikçe azaldığı öğrenci ve öğretmenlerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu problemin aşılmasında hem Suriyeli öğrencilerin Türk okullarına uyumlarının gün geçtikçe artması hem de okul idarecileri ve öğretmenlerin bu konudaki çabalarının sonucu olduğu söylenebilir. Zira öğretmenlerin İslam (din) kardeşliği gibi dini referanslara başvurarak bu sorunun çözümünde etkin rol aldıkları belirlenmiştir. Erkan'a (2016: 9–31) ait çalışmada dinin göç sürecinde göçmenlerin yeni yaşam alanlarında tutunabilme çabalarında önemli bir referans olarak işlev gördüğü ve bu süreçte her iki topluluğun ortak inancı olan İslam dininin bir arada yaşama ve sorunları birlikte aşmada önemli bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte görüşme yapılan öğrencilerin devam ettiği sınıfların bir nevi hazırlık sınıfı şeklinde (homojen) olması nedeniyle Suriyeli öğrencilerden oluşması bazı öğrencilerin gelecekte Türk öğrenciler ile sorun yaşayabilecekleri endişesini taşıdıklarını göstermektedir. SÖ1 'in "*Ancak seneye sıkıntı yaşayabiliriz çünkü seneye Türk öğrencilerle birlikte ders işleyeceğiz. Bu sene sınıftakilerin hepsi Suriyeli o yüzden pek sorun olmadı*" ifadesi bu endişeyi belirtmesi açısından dikkat çekicidir.

Öğrenci ve öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre İHL'de öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin eğitim ortamlarında yaşadığı en büyük sorunlardan birisi de "dil ve iletişim" ile ilgilidir. Bireyin içinde bulunduğu toplumda kendisini ifade edebilmesinin ve toplumdaki diğer insanlarla iletişim/etkileşim kurabilmesinin temel aracının dil olduğu göz önünde bulundurulduğunda dil bariyerinin hem göç edenler kişiler hem de ev sahibi ülke vatandaşları açısından birçok sorunu beraberinde getirdiği söylenebilir. Dil bariyeri ülkemizde bulunan sığınmacıların hem toplumsal hayatlarında hem de hizmet aldıkları çeşitli kurumlarda karşılarına çıkmaktadır (Uzun ve Bütün, 2016: 75). Eğitim-öğretim faaliyetlerinin yapıldığı okullar da bu kapsamda değerlendirilebilir. İHL'deki Suriyeli öğrenciler ve öğretmenlerde bu sorunla karşı karşıya gelmektedir. Öğrenciler dil yetersizliklerinden dolayı gerek öğretmenlerin derslerde anlattıkları konuları gerekse sınavlarda sorulan soruları bazen anlayamamaktadırlar. Çalışmamızda tespit edilen dil ve iletişim kaynaklı problemler gerek din eğitimi (Kızılabdullah ve Yürük, 2018: 295; Tosun ve diğer., 2018: 115;

Altıntaş, 2018: 473) gerekse diğer eğitim ile ilgili yapılan (Börü ve Boyacı, 2016: 151; Özer ve diğer., 2016: 98) çalışmalarla örtüşmektedir. Bu çalışmalarda dil yetersizliklerinden dolayı Suriyeli öğrencilerin anlama, kavrama, iletişim kurmada zorlanma vb. sorunlar yaşandığı bulgularına ulaşıldığı görülmektedir.

Dil sorunuyla ilgili olarak öğrenciler din eğitimi ile ilgili Türkçeye dayalı ve Türkçe kavramların yoğun olarak kullanıldığı “Temel Dini Bilgiler” dersinde (ve Türkçe olan diğer dersleri) anlamada zorlandıklarını bu nedenle anlamlı öğrenmeler edinemediklerini belirtmişlerdir. İHL’de öğrenim gören Türk öğrenciler açısından meslek dersleri arasında en az zorluk çekilen derslerden birisi olan (Ağırakça, 2018: 37) “Temel Dini Bilgiler” dersi, Suriyeli öğrenciler açısından ise içinde barındırdığı Türkçe kavramların fazlalığından dolayı öğrenilmesi en güç derslerden birisi olmaktadır. Bu durum onların akademik başarılarına da etki etmektedir. Öğrencilerin bu dersin sınavlarından başarılı olabilmek için çoğunlukla bilgilerin ezberlenmesi yöntemine başvurdukları görülmektedir. Bu durum öğretmenler tarafından da dile getirilen bir husustur (Demir ve Okşar, 2018: 298). Altıntaş’ın (218: 479) çalışmasında da öğrencilerin dil yetersizliğine bağlı olarak sınavlarda akademik açıdan daha başarısız oldukları tespit edilmiştir.

Bununla birlikte bazı öğrenciler müfredattaki Türkçe ders saatlerinin artırılmasıyla zamanla dil ve iletişim ile ilgili sorunların azaldığını ve dersleri anlamada daha az sıkıntı yaşadıklarını dile getirmiştir. Öğrencilerin görmüş oldukları derslere bakıldığında 9. Sınıfın I. Döneminde hafta 26 saat ile Türkçe dersi dikkat çekmektedir (EK1). Öğrencilerin dil yeterliliklerinin artırılması ve uyum sağlamaları açısından bunun yararlı olduğu görülmektedir. Ayrıca dil ve iletişim sorunlarının yaşandığı zamanlarda Türkçeyi daha iyi bilen Suriyeli öğrenciler sınıf arkadaşlarının anlamadıkları konuları tercüme etmek suretiyle öğrenci ve öğretmenler arasında iletişimin gerçekleşmesine katkı sağlamışlardır. Aslında bu durum yapılan farklı çalışmalarda tespitlerle de örtüşmektedir. Örneğin; Kiremit ve diğer., (2018: 10) ile Demir ve Okşar, (2018: 303) çalışmalarında öğretmenlerin dil problemlerinin yaşandığı durumlarda çözüm stratejileri olarak, Türkçe bilen Suriyeli öğrencilere bilmeyenler için tercümanlık yaptıkları belirlenmiştir.

Diğer taraftan öğrencilerin büyük çoğunluğu Arapça ve Arapçaya dayalı derslerden daha başarılı olduklarını, bu dersleri daha iyi anladıklarını ve bu derslerin dışındaki derslerin kendileri için daha zor olduğunu ifade etmişlerdir. İHL’deki din eğitimi ile ilgili müfredatın öğrencilerin akademik başarısına olumlu etkileri olduğu görülmektedir. Bu konuyla Tosun ve arkadaşlarının (2018: 128) çalışmasında “özellikle İmam-Hatip okullarında okuyan göçmen öğrencilerin, din eğitime yönelik dersleri Türkiye’de aldıkları eğitimin olumlu yanları arasında değerlendirdikleri ve anaillerinin Arapça olmasından dolayı Arapça’ya dayalı derslere (Arapça, Kuran, Hadis vb.) karşı olumlu tutum sergiledikleri” tespit edilmiştir. Zira öğrencilerin I. dönem için aldıkları din eğitimi meslek derslerine bakıldığında dört saat Arapça ve Kur’an’ı Kerim, bir saat Temel Dini Bilgiler dersini aldıkları görülmektedir. Bunların dışında diğer dersler ise ikişer saatten oluşan yabancı dil ve beden eğitimi dersleridir.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

9. Sınıfın 2. Döneminde ise Türkçe dersinin saati azaltılarak diğer branş derslerine de yer verildiği görülmektedir. Öğrenciler her ne kadar diğer derslere (matematik, fizik vb.) nazaran din eğitimi ile alakalı derslere hazırbulunuşlulukları itibarıyla yatkın ve bu derslerden daha başarılı oldukları gözlenirse de içerisinde çok fazla Türkçe sözel kavram ve terimler barındıran (Temel Dini Bilgiler) dersini anlamada güçlük çektikleri dikkat çekmektedir.

Öğrenci ve öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre Suriyeli öğrencilerin eğitim ortamlarında yaşanan sorunlardan bir tanesi de “Okul Kültürüne Uyum” ile ilgilidir. Aslında okul kültürüne uyum yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadığı benzer sorunlardan birisidir. Okul kültürüne uyum konusunda öğrenci ve öğretmenler arasında bazı görüş farklılıkları bulunmaktadır. İHL’de çalışan öğretmenlerin bazıları Suriyeli öğrencilerin İHL’ye genel olarak uyumlu olduğunu ve İmam Hatip okullarının bu öğrencilerin en rahat uyum sağlayacağı okullar olduğunu belirtirken bazıları ise bu öğrencilerin daha çok okul disiplini veya davranışsal açıdan problem yaşadıklarını ve okul kurallarına uymada sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Dil farklılığının yanı sıra, kültür ve yaşam tarzındaki farklılıklara ek olarak travmatik bir sürecin mağduru olan öğrencilerin psikolojik durumları okullara uyumlarını zorlaştırabilmektedir (Gülpinar, 2017: 156). Bu konuda yapılan çalışmalarda; öğrencilerin tutum ve davranış problemlerinin olduğu “okul veya sınıf kurallarını tanımakta ve uyum sağlamada” zorlandıkları tespit edilmiştir (Sarıtaş ve diğer., 2016: 217). Topsakal ve arkadaşlarının (2013: 553) araştırmasında ise göç nedeniyle gelen öğrencilerin “okul-sınıf kurallarına uymakta zorlandığı ve bu öğrencilerin okul kurallarını daha çok yaşayarak öğrendiği” ifade edilmiştir.

Suriyeli öğrencilerin görüşlerine ait bulgulardan hareketle öğrencilerin büyük çoğunluğunun kültürel kodları ve hazır bulunuşlulukları itibarıyla İHL’ye daha kolay uyum sağladıkları, burada okutulan Arapça, Kuran’ı Kerim gibi derslerin okula uyumu destekleyen etkenler olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Suriyeli öğrencilere İmam Hatip Ortaokulu ve Liselerinde, Suriye tarihi ve kültürünü kapsamlı olarak anlatan Suriye Halk Kültürü, Arap Dili ve Edebiyatı gibi Arapça programların da sunulması (MEB DÖGM, 2017: 9) bu okulların Suriyeli öğrenciler tarafından tercih edilmesini sağlayan etkenler olarak ifade edilebilir. Ayrıca Suriyeli öğrencilerin İHL’lere daha fazla ilgi göstermesi dolayısıyla bu okullarda öğrenim gören birçok arkadaşlarının olması, okuldaki öğretmenler ile kurulan yakınlık okula uyumlarını kolaylaştıran diğer unsurlar olarak belirtilebilir. Öğretmenlerin ilgili ve sevecen davranması, yapılan diğer çalışmalarda da (Börü ve Boyacı, 2016: 153; Tosun ve diğer., 2018: 128) öğrencilerin okula uyumlarını pozitif etkileyen faktörler olarak ifade edilebilmiştir. Diğer taraftan Kilis gibi coğrafi olarak Suriye’ye yakın olan illerde Suriyeli çocukların sosyal uyumunun nispeten daha iyi olduğu, bunun temel nedenlerinin ise benzer kültüre sahip olma ve bölgedeki illerde Arapça bilen insan sayısının daha fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir (SETA, 2017: 14).

İHL’de öğrenim gören Suriyeli öğrenciler büyük oranda din eğitimle ilgili ders kitaplarının eğitim açısından yeterli olduğunu düşünmektedir. Öğrencilerden bir

kısmı ise ders kitaplarının Türkçeye dayalı olan (Temel Dini Bilgiler gibi) derslerin kitaplarında çok fazla Türkçe kavram bulunmasından dolayı anlamakta zorlanmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu İHL'de verilen din eğitimini buldukları sınıf düzeyi ve aldıkları mesleki derslerin az olmasından dolayı yeterli bulduklarını ifade ederken bir kısmı ise kolay ve basit bulduklarını belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin, Arapçaya dayalı (Fıkıh, hadis) veya ezber gerektiren Kur'an gibi çok fazla Türkçe bilgisi gerektirmeyen derslerde diğer derslere oranla akademik açıdan daha iyi bir durumda olduğu yapılan başka çalışmalarda da (Taştan ve Çelik, 2017: 58; Demir ve Okşar, 2018: 294) tespit edilmiştir. Öğrencilerin anadillerinin Arapça olması ve Suriye'de buldukları eğitim süreçlerinde bu dersleri almaları nedeniyle (Çalışkan, 2016: 255–258) pek fazla sorun yaşamadıkları ifade edilebilir.

Öğrenciler, Suriye'de verilen din eğitim ile Türkiye'de verilen din eğitimi karşılaştırıldığında genel olarak bir farklılık bulunmadığını ifade etmekle birlikte bir kısmı ibadetlerin öğretiminde mezhepsel farklılıklar bulunduğu değinirken bir kısmı da Kur'an derslerinde Mushafların yazılış biçimine ve Tecvit / Kıraat farklılıklarının bulunduğu değinmişlerdir. Bu konuda öğrenciler ile öğretmenlerin ifadeleri benzerlik göstermektedir. Kızılabdullah ve Yürük (2018: 294), çalışmalarında bazı din eğitimcilerinin "namazlar konusunda ve bazı konularda mezhep sıkıntılarının var olduğunu" ifade ettikleri tespit edilmiştir. Aynı çalışmada DKAB dersinin Hanefi mezhebi ağırlıklı işlendiği, Suriyeli öğrencilerin çoğunluğunun Şafii mezhebinden olduğu için bazı sorunların yaşanabildiğine değinilmiştir. Bu durum bizim bulgularımızla örtüşmektedir.

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre Suriyeli öğrencilerin bir kısmı farklı nedenlerden dolayı (bazen dil yetersizliklerinden bazen ideolojik vb.) Türkçe öğrenmeye direnç göstermektedir. Kilis genelinde Suriyeli nüfusun yoğun olması, öğrencilerin aile ve diğer sosyal ortamlarda Arapça konuşmaları, zorunlu ihtiyaçlar hariç Türkçe konuşmaya ihtiyaç duymamaları, kimliklerini koruma bağlamında Arapçayı kaybetme endişesi (Taştan ve Çelik, 2017: 39), milliyetçilik vb. sebepler onların Türkçe öğrenme ihtiyaçlarını ötelemektedir. Bu durum okul ve sınıf ortamlarında hissedilmektedir. Benzer çalışmalarda Suriyeli öğrencilerin asimile olma korkusu, kimlik çatışması yaşaması (SETA, 2017: 63), aidiyetsizlik (Taştan ve Çelik, 2017: 43) gibi sebeplerle Türkçe öğrenmeye direnç gösterdikleri tespit edilmiştir.

Suriyeli öğrencilerin eğitime soğuk bakma nedenlerinden birisi de erken yaşta evlilik sorunudur. Bu durum özellikle Suriyeli kız öğrencilerin yaşadıkları en büyük sorunlardan birisi olarak ifade edilebilir (Culbertson ve Constant, 2015: 19; Aktaş, 2016: 38–44). Bu sorun gerek eğitim seviyelerinin düşük olmasına gerekse eğitime mesafeli durmalarına neden olabilmektedir (Yavuz ve Mızrak, 2016: 193). Bu konuda yapılan diğer çalışmalarda da kızların bir gelecek tasavvur edemediklerine ve evliliği bir kurtuluş seçeneği gibi gördüklerine (Oytun ve Gündoğar, 2015: 16; SETA, 2017: 31,81; Emin, 2016: 21) dair benzer sonuçların tespit edildiği görülmektedir.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

Sonuç olarak, Suriyeli öğrencilerin hazırbulunuşlukları ve kültürel kodları itibarıyla en rahat uyum sağlayacakları okulların imam hatip okulları olduğu, bu okullarda öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin dil-iletişim, okul kültürüne uyum, dinin faklı yorumlanmasından kaynaklanan problemler ile karşılaştıkları ve çeşitli nedenlerden (kız çocukları özelinde erken evlilik vb.) eğitime olumsuz yaklaştıkları söylenebilir. Bu sonuçlardan hareketle Suriyeli öğrencilerin eğitim ortamlarında karşılaştıkları sorunların çözülmesi noktasında; Türkçe dil eğitimine erken yaşta başlamaları ve dil yetersizliği olan öğrencilerin telafi programları yapılarak bu öğrencilerin yetersizliklerinin giderilmesi sağlanabilir. Okul kültürüne uyum ve ötekileştirme sorunlarının çözümü noktasında okul rehberlik servislerinin daha etkin kılınması ve öğrencilerin kaynaşmalarını sağlayacak sosyal-kültürel, spor etkinlikleri vb. faaliyetlerinin yapılması sağlanabilir. Dinin farklı anlaşılması “mezheplerin dini pratikte farklı uygulamaları” noktasında Suriyeli öğrencilerin mezheplerin din olmadığı, dinin bir yorumu ve dini sorunların çözümünde bir zenginlik olduğu hususu olduğu gibi hususlarda doğru bilgi edinmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca Mushaflarda kullanılan hareketlerin, durakların veya secaventlerin yazılış farklılığının olabileceğini, bunların Kur’an-ı Kerimin özüne bir zarar vermeyeceği hususunda öğrencileri bilgilendirilmeleri bu sorunun zamanla ortadan kalkmasını sağlayabilir. Suriyeli öğrencilerin bulunduğu okullarda çalışan öğretmenlerin, öğrenciler ile daha iyi iletişim kurabilmeleri amacıyla çok kültürlü eğitim hakkında hizmet içi faaliyetler düzenlenebilir.

Kaynakça

Ağırakça, G. P. (2018). Temel dini bilgiler dersinin öğretimi, (Ed. Emine Keskiner), *İmam Hatip Liselerinde Mesleki Din Öğretimi*, İstanbul: Yekder Yayınları, s.11-39.

Aktaş, A. (2016). *Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadın mülteciler: Kilis örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Altıntaş, M. E. (2018). DKAB öğretmenlerine göre Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştıkları sorunlar (nitel bir araştırma)”. *Marife Dergisi*, 18/2, 469–498.

Ayten, A. ve Sağır, Z. (2015). Dindarlık, dinî başa çıkma ve depresyon ilişkisi: Suriyeli sığınmacılar üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47 (47), 5-18. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/maruihd/issue/17585/184194>.

Balkar, B., Şahin, S. ve Babahan, N. I. (2016). Geçici eğitim merkezlerinde (gem) görev yapan Suriyeli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(6), 1290–1310.

Belli, A. ve Aydın A. (2017), Türkiye’deki Suriyeli nüfusa karşı gelişen nefret söylemleri ve sosyal medya, *Kayes 2017 I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi Ve Siyaset Kongresi* 12-13-14 Ekim 2017, S.428-439, Kahramanmaraş.

BEKAM. (2015). Suriyeli misafirlere yönelik sosyal uyum ve eğitim müfredatları çalışmaları raporu. Bilim Eğitim Kültür Araştırmaları Merkezi, İstanbul.

Börü, N. ve Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği. *Turkish Studies*, 11(14), 123–158. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9818>.

Coşkun, İ ve Emin, M. N. (2016). *Türkiye’deki Suriyelilerin eğitiminde yol haritası fırsatlar ve zorluklar*. İstanbul: SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı).

Culbertson, S. ve Constant, L. (2015). *Education of Syrian refugee children managing the crisis in Turkey, Lebanon, and Jordan*. RAND Corporation, Santa Monica, Calif.

Demir, R. ve Okşar, Y. (2018). Suriyeli öğrencilerin din eğitiminde karşılaşılan sorunlar: Kilis ili örneği. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 285–312.

Emin, M. N. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi*. İstanbul: SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı).

Erkan, E. (2016). Suriyeli göçmenler ve dini hayat: uyum, karşılaşma, benzeşme Gaziantep örneği. *İlahiyat Akademi*, 3 (4), 1–35.

Eryücel, S. (2013). Yaşam olayları ve olumlu dini başa çıkma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (23), 251–271.

Göç İdaresi. (2018). Göç İstatistikleri 2018. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi, 20.12.2018).

Güllüpnar, F. (2017). Suriyelilerin eğitimine Suriyelilerin gözünden bakmak: Eskişehir’de Suriyelilerin toplumla bütünleşme perspektifleri üzerine değerlendirmeler. *Göç Konferansı 2017 Seçilmiş Bildiriler*, Transnational Press London. ss.153–162.

HRW (Human Rights Watch). (2015). “When I Picture My Future, I See Nothing” Barriers to Education for Syrian Refugee Children in Turkey, U.S.A. https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115_reportcover_web.pdf (Erişim Tarihi, 22.12.2018).

Kılcan, B., Çepni, O. ve Kılınç, A. Ç. (2017). Mülteci öğrencilere yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14 (2), 1045–1057.

Kızılabdullah, Y. ve Yürük, T. (2018). The contribution of the religious culture and ethics course on the integration of children of Syrians in Adana, Turkey. *Religious Education*, 113:3, 289-301. Doi: 10.1080/00344087.2018.1456067.

Kiremit, R.F., Akpınar, Ü., ve Tüfekçi Akcan, A. (2018). Suriyeli öğrencilerin okula uyumları hakkında öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2139–2149. Doi:10.24106/kefdergi.428598.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

Kirman, M. A. (2017). Sosyal bir olgu olarak göç. İslam Coğrafyasında Terör, *Göç ve Mültecilik Sempozyumu*, Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 109–129.

Kurter, M. Ç. (2017). Suriyeli Mültecilerin Eğitim Hakkına Erişimi Saha Araştırması Tarama Raporu. https://www.academia.edu/31170856/Suriyeli_M%C3%BCltecilerin_E%C4%9Fitim_Hakk%C4%B1na_Eri%C5%9Fimi. Erişim Tarihi, 01.12.2018)

MEB. (2014). Yabancılara Yönelik Eğitim- Öğretim Hizmetleri Genelgesi. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (Erişim Tarihi, 20.12.2018).

MEB. (2017). Yabancı Uyruklu Öğrenciler Konulu Resmi Yazı. http://reyhanli.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/28132658_19072017-10969431_5ve9siniff_kayit.pdf (Erişim Tarihi, 10.01.2018).

MEB DÖGM. (2017). Din Öğretimi Genel Müdürlüğü İmam-Hatip Ortaokulları ve Anadolu İmam Hatip Liseleri Arapça Tanıtım Kitapçığı https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/29180730_Kitapcik_21_06_2017_with_Turkish_3.pdf (Erişim Tarihi, 01.01.2018)

Özer, Y. Y, Komsuoğlu, A, ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 34–42.

SETA, (2017). Engelleri aşmak Türkiye'de Suriyeli çocukları okullaştırmak. Ankara: SETA (Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Yayınları).

Seydi, A, R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 31, 267–305.

Sıcak, A. (2018). Başa çıkma stratejileri açısından Kur'an'da hicret realitesi. *Antakiyat*, 1 (1), 43-63.

Tan, M., Belli, A. ve Aydın, A. (2012), "2002 sonrası ve Arap baharı kapsamında Türkiye Suriye ilişkileri ve bölgesel yansımaları", *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, 01-02 Ekim 2012, Kahramanmaraş, 66- 74.

Taştan, C. Kavuncu, A. Ç., Akbulut, A. M., İrdem, İ, Osmanoğlu, E, Özkaya, Ö. ve Yıldız, A.K. (2016). Uluslararası kitlesel göçler ve Türkiye'deki Suriyeliler, I. *Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı Sonuç Raporu (11–13 Kasım 2016)*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Tosun, A., Yorulmaz, A., Tekin, İ. & Yıldız, K. (2018). Mülteci öğrencilerin eğitim sorunları, eğitim ve din eğitiminden beklentileri: Eskişehir örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 107–133. Doi: 10.17494/ogusbd.45708.7.

Topsakal, C., Merey, Z. ve Keçe. M. (2013). Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim-öğrenim hakkı ve sorunları üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 547-560.

Rıdvan DEMİR

TÜRKSAM. (2018). Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi Göç/Göçmen Bülteni (26 Mart 2018) <http://turksam.org/turksam-goc-gocmen-bulteni-26-mart-2018> (Erişim Tarihi, 11.12.2018).

UNICEF (2015). Curriculum, accreditation and certification for Syrian children in Syria, Turkey, Lebanon, Jordan, Iraq and Egypt, regional study. UNICEF MENA Regional Office: UNICEF.

UNICEF.(2017). Türkiye’de ‘Kayıp bir Kuşak’ oluşmasını önlemek. http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf (Erişim Tarihi, 11.12.2018)

Watkins, K. ve Zyck, S. A. (2014). *Living on hope, hoping for Education: The failed response to the Syrian refugee crisis*. (ODI), Overseas Development Institute Report, 1–13.

Yavuz, Ö. ve Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli mülteciler örneği, *Göç Dergisi*, 3(2), 175 – 199.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

Ek: 1. 2017 Yılına Ait Yurt Dışından Gelen Öğrenciler için İHL Haftalık Ders Çizelgesi

İMAM HATİP LİSESİ HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ (YURT DIŞINDAN GELEN ÖĞRENCİLER İÇİN)						
DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF		10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF
		1. Yarıyıl	2. Yarıyıl			
ORTAK DERSLER	TÜRKÇE	26	7	-	-	-
	DİL VE ANLATIM	-	2	2	2	2
	TÜRK EDEBİYATI	-	2	3	3	3
	TARİH	-	2	-	-	-
	T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	-	2	-
	COĞRAFYA	-	2	-	-	-
	MATEMATİK	-	2	-	-	-
	GEOMETRİ	-	2	-	-	-
	FİZİK	-	2	-	-	-
	KİMYA	-	2	-	-	-
	BİYOLOJİ	-	2	-	-	-
	SAĞLIK BİLGİSİ	-	1	-	-	-
	FELSEFE	-	-	-	2	-
	YABANCI DİL	2	2	2	2	2
	BEDEN EĞİTİMİ /GÖRSEL SANATLAR/MÜZİK	2	2	2	2	2
TRAFİK VE İLK YARDIM	-	-	-	-	1	
TOPLAM		30	30	9	13	10
MESLEK DERSLERİ	KUR'AN-I KERİM	4	4	7-9	6	6-7
	ARAPÇA	4	4	6-8	5-7	5
	TEMEL DİNİ BİLGİLER	1	1	-	-	-
	SİYER	-	-	2	-	-
	FIKİH	-	-	-	2	-
	TEFSİR	-	-	-	-	3
	KARŞILAŞTIRMALI DİNLER TARİHİ	-	-	-	-	2
	HADİS	-	-	-	3	-
	KELAM	-	-	-	-	2
	HİTABET VE MESLEKİ UYGULAMA	-	-	-	-	3
	İSLAM TARİHİ	-	-	-	-	2
TOPLAM		9	9	15-19	16-18	22-24
SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI		-	-	15-11	10-8	7-5
REHBERLİK ve YÖNLENDİRME		1	1	1	1	1
TOPLAM DERS SAATİ		40	40	40	40	40

Extended Abstract

Introduction

The phenomenon of immigration, (Kirman, 2017: 109) which can be expressed as the situation of people who have to leave the place for any reason, to settle in different settlement areas; is one of the most important problems experienced by many people and countries nowadays. The civil war that has

continued in Syria for more than 7 years has not only forced the Syrians to migrate to other countries, but also making the country difficult to live in.

Many countries, especially Turkey because of experienced immigration crisis has been affected According to the statistics of April 2018, leaving the country due to the civil war in Syria, the number of Syrian refugees who have to immigrate to Turkey has almost four million. From the perspective of Turkey, most affected places from the migration phenomenon has been seen in provinces of the border zone (Demir & Okşar, 2018: 287). One of the provinces where this situation is experienced is Kilis. Most of the Syrians who migrated to our country are children and young people. Among them, school age population between 5-18 ages is about 1 million 150 thousand (Migration management, 2018). In other words one-third of Syrian in temporary protection in Turkey is in school-aged (Seta, 2017: 19). Adding those who do not go to school, it is clear that the number of Syrian children who have to take advantage of educational services is quite high and their education becomes an important issue (Kılcan, Çepni & Kılınc, 2017: 1046).

In 2016-2017 academic year, it has been decided that the Syrian students who are under temporary protection should be directed to official schools, especially religious vocational schools and other vocational high schools (Seta, 2017: 32). In some studies, it is stated that being preferred Turkish schools by Syrian students at secondary and high school level is religious vocational schools as the first option. However, it is seen that there is no study in the literature about the problems faced by Syrian students studying in religious vocational High School (IHL). In this context, the question of "What are the opinions of Syrian students studying at religious vocational high school about the problems they face in the educational environment?" is the problem sentence of this study. In this respect, the problems faced by the Syrian students studying in IHL, the problems related to the religious education in IHL, the effect of the curriculum on religious education in IHLs in the adaptation of Syrian students to the Turkish Education System and the ways in which the Syrian students are satisfied with the textbooks and the religious education given have been sought. In this context, the aim of the study is to determine the problems experienced by Syrian students studying in IHL according to the views of students and teachers.

Method

In this study, qualitative research methods and techniques has been used. In this direction, qualitative data has been collected through interviews via semi-structured interview form. The data obtained from the study have been analyzed via the content analysis technique. For this purpose interviews were conducted with 12 students in two different Imam Hatip High schools. In addition, the opinions and experiences of teachers are included in the study, those who work in the schools where Syrian students are enrolled.

İmam Hatip Lisesinde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sorunları: Kilis Örneği

Result and Discussion

According to the findings of the study, "Othering", Language (Communication) Problems", "Adapting to School Culture" the Adequacy of "Given Religious Education and Course Materials", " Interpretation of Religious Meaning (sect)", "Resistance to Language Learning and Cold Care to Education for Various Causes " themes under the problems faced by Syrian students studying in IHL are determined as the main theme.

Othering, peer victimization or exclusion is a problem faced by Syrian students in social life and educational institutions (Kurter, 2017: 7). Therefore, Some parents hesitates about sending their children to public schools (HRW, 2015: 23, 40). The students and teachers interviewed stated that Syrian students sometimes had problems with Turkish students during their first school years. On the other hand, it is understood from the statements of the students and teachers that this problem, which is frequently encountered among the students in the schools where the Syrian students are concentrated, has gradually decreased in time. In overcoming this problem, it can be said that it is the result of the adaptation of the Syrian students to the Turkish schools is increasing day by day and the efforts of the school administrators and teachers. Because, it has been determined that the teachers took an active role in solving this problem by applying to the religious references such as the brotherhood of Islam (religious).

One of the biggest problems experienced by the Syrian students studying in IHL is "language and communication". Syrian students and teachers in IHL face this problem from time to time. The students sometimes do not understand the subjects that teachers tell in the lectures and the questions asked in the exams because of their language deficiencies. The problems of language and communication detected in our study coincide with the studies on religious education (Kızılabdullah & Yürük, 2018; Tosun and others, 2018: 115; Altıntaş, 2018: 473) and other education (Börü & Boyacı, 2016: 151; Özer and others, 2016: 98). In terms of the language problem, the students stated that they had difficulty understanding the Basic Religious Knowledge course (and other lessons in Turkish) which were based on Turkish and Turkish concepts related to religious education, thus they could not learn meaningful learning. On the other hand, students stated that they were more successful than Arabic and the lessons based on Arabic. Thus, it is seen that the curriculum related to religious education in IHL has positive effects on students' academic success.

According to the findings obtained from the students and teachers, one of the problems experienced in the educational environment of Syrian students is related to "Adaptation to School Culture". In fact, adaptation to school culture is one of the similar problems experienced by foreign students. There are some differences between students and teachers about adaptation to school culture. While some of the teachers working in the IHL has stated that some Syrian students is generally in harmony with IHL and that the religious vocational high school is the most suitable schools for these students, some of them has stated that they has experienced

Rıdvan DEMİR

problems in terms of school discipline or behavioral problems and that they has problems in complying with school rules. Based on the findings of the Syrian students' opinions, it is understood that the majority of the students adapt to IHL in terms of their cultural codes and readiness and the lessons taught such Arabic and the Quran are the factors supporting the adaptation to the school.

Syrian students studying in the IHL consider that the majority of the textbooks about religious education and their religious education are sufficient for them. Compared the religious education in Turkey with the religious education in Syria, Students has expressed that there is no overall difference, some has expressed it is sectarian differences in the teaching of worship, some has expressed spelled form of the Qur'an in the Qur'an courses and there are teçvit / recitation differences. The statements of the students and teachers are similar in this subject. In a study conducted on the subject (Kızılabdullah & Yürük, 2018: 6), it has been determined that some religious educators has stated that there is sectarian problems on the prayers and some issues. In the same study, it has been mentioned that the DKAB course is mainly composed of Hanafis sect and that there is problems because some of the Syrian students is from the Şafii sect. This is consistent with our findings.

According to the findings obtained from the teachers, while some of the Syrian students is resistant to Turkish learning due to different reasons (sometimes from the language deficiencies, sometimes ideological etc.) in the case of girls, it is observed that there is a cold in education due to early marriages.